

Euridikini osvrti na rodne izvedbe u teoriji, folkloru, književnosti i kazalištu

Lada Čale Feldman
Euridikini osvrti: o rodnim izvedbama u teoriji, folkloru, književnosti i kazalištu
 Naklada MD i Centar za ženske studije, Zagreb, 2001.

Već i naslov nove knjige Lade Čale Feldman naznačuje da je očište svih trinaest osvrtu *o rodnim izvedbama u teoriji, folkloru, književnosti i kazalištu* zaokupljeno raznolikim (folklovnim, dramskim, teorijskim i rodnim) ruhom u koje se Euridika tijekom povijesti presvlačila. Bilo da je svoje, važno je istaknuti, žensko tijelo zaodjenula u mit ili u teorijsku metaforu, Euridika je u strukturama dugog trajanja redovito igrala ulogu željenog dobra koje Orfej, budući da će se za njim osvrnuti, nikad ne doseže. Osvrnuti redovito, ali ne i uvijek, jer u dramskom fragmentu, koji je u šesnaestom stoljeću napisao Dubrovčanin Mavro Vetranović, osvrnula se, naime, Euridika, ostavši, dakle, u Hadu svojom, a ne Orfejevom krivnjom.

U predgovoru *Euridikinih osvrtu* Lada Čale Feldman izlaže da je upravo djelatna uloga Vetranovićeve Euridike, njezin autodestruktivan i autorefleksivan naum, ali i značenjska zapremina Euridikina ženskog tijela, okosnica i u ovoj knjizi okupljenih osvrtu, što, dodala bih, Vetranovićeve Euridiku, koja globalno očučuje u lokalnom, nasljeđuju i onda kad kritički *udomaćuju* Teoriju. Razmjeri jedinstvenosti toga postupka razaznaju se već i u prvom autoričinom osvrtu koji je uperen prema teorijskoj suši hrvatske teatrologije rascijepljene između nacionalno odsudne važnosti njezina predmeta i njezina niska skora na ljestvici hrvatske humanistike. Pa, iako višestruko bivanje na rubu čini hrvatsku teatrologiju možebitno uspješnim proizvodom na teorijskom diskurzivnom tržištu glavnog manjinskih i perifernih glasova, u posljednjih deset godina ipak razvidna teoretizacija domaće teatrologije, nažalost, još nije napela svoje lukove ni prema svojim, barem prostorno, najbližim sugovornicima: komparativskim, filološkim i historiografskim uzemljenjima

hrvatskog kazališta. Nažalost, jer bi se u tom okršaju domaći intradisciplinarni monolozi možda prometnuli u interdisciplinarnu i, konačno, transdisciplinarnu dijaloge. No, dok god se interdisciplinarna sučeljavanja budu odigravala uglavnom na stranicama *Euridikinih osvrta*, naša mala europska teatrologija mogla bi se nastaviti sramiti svoje institucionalne neuhlebljenosti i disciplinarnosti hibridnosti, prisjećajući se da je teoriju mogla dovesti u dijaloški odnos s vlastitom tradicijom i vlastitim predmetom te da je iz svojega izmještenog položaja možda mogla neprestance podrivati granice koje dijele središte i rub, društvo i teatar, tuzemno i inozemno, zbilju i fikciju, izvornik i presliku, muško i žensko...

Euridikini osvrta – koji su, napomenut ću, prošle godine zajedno s knjigom *Doba režije* Petra Selega ponijeli nagradu “Petar Brečić” za kazališnu kritiku, esej i dramaturgiju – pokazuju koliko je potrebno i istraživački zahvalno propitivati ne samo spomenute opreke nego i poslovično okamenjenu formu znanstvenih tekstova. Naime, prepleti subjekta (istraživačice) i objekta (teatra) istraživanja očituju se u *Euridikinim osvrtima* i u dijaloško-prosudbenoj formi tekstova i u ustroju knjige koju na tri dijela razdjeljuju eseji naslovljeni *Intermezzo sjetni* i *Intermezzo šaljivi*. Utoliko mi se čini da prikazati složeno umrežene, tematski i metodološki rastresite te nadasve pomno izvedene osvrte Lade Čale Feldman znači oskrvnuti dinamiku neočekivanih, ali utemeljenih autoričinih izvoda i njezinih pronicavih i upućenih uvida, pa ću se zadržati tek na nekim načelnim zaokupljenostima osvrta, a njih ću, odzivajući se pozivu što ga autorica u *Predgovoru* upućuje svim čitatelji(ca)ma, iznijeti nekim svojim redoslijedom.

Dakle, dva osvrta središnjeg dijela knjige posvećeni su križanju *spolnih inverzija* u folklornoj i kazališnoj izvedbenoj praksi kojima autorica stavlja na kušnju dosadašnja komparativna istraživanja odnosa Shakespeareova *Na tri kralja (Dvanaeste noći)* ili *kako hoćete* i dubrovačke obale, kao i disciplinarno zatvorene analize dramskih reprezentacija, dakako, ženskog roda. U tim osvrtima autorica, između ostaloga, ukazuje na sličnosti folklorno-izvedbene *rodne preoblake* peljeških *Bijelih ma-*

škara i spolnih inverzija ritualno naslovljenog Shakespeareova komada te na *indikativne različitosti* između ženskih likova u slavonskom pučkom igrokazu i tematski ruralnoj slavonskoj dramatici s jedne strane, i žena u slavonskim etnološkim zapisima i folklornim izvedbama s druge strane. Lada Čale Feldman i u ostala će tri teksta ove cjeline, koja je posvećena uglavnom hrvatskim primjerima, također prepletati folklorno i kazališno s rodnim, teorijskim, povijesnim i književnim, osvrćući se pritom ponajprije na ženu pozornice, glumicu. Osvrt na autobiografije Elize Gerner i Marije Crnobori zaokupljen je osobitostima autobiografske reprezentacije ženskoga glumačkog iskustva, dok su druga dva osvrta uperena prema toposima glumice u hrvatskoj dramatici. U jednom od njih autorica istražuje učinke prožimanja rodnih inverzija u starijoj hrvatskoj dramatici i društvenih rodnih uzusa koji su ženu udaljili i s pozornice, dok u drugom iz zaostrenije, nazovimo je tako, simboličko-društvene perspektive figuru spolne metalepse i postupak kazališne metateze iščitava u tekstovima hrvatskih modernističkih i postmodernističkih dramatičara koji su izmještenošću i/ili kritičnošću povezali rod i kazalište.

Važno je istaknuti da brojni novi uvidi spomenutih osvrta proizlaze iz autoričina križanja dramskih tekstova i povijesne, književnoznanstvene, etnološke i teatrološke baštine problemâ s (feminističkom i izvedbenom) teorijom za kojom će se Lada Čale Feldman u prvom i drugom dijelu knjige zasebno osvrnuti nekoliko puta. Jednom da bi istražila fenomen *ateorizma* domaće teatrologije, drugi put da bi ukazala na anomalije srastanja feminističke teorije i hrvatskog književnoznanstva devedesetih godina, treći put da bi osvijetlila teatarske institucionalne paradokse opreke spol – rod, četvrti put da bi uputila na neke, ostinovskim pojmovnikom rečeno, neposrećenosti Butlerine teorije performativne tvorbe roda, peti put da bi istaknula procjepe feminističkih čitanja Pirandellova komada *Naći se* i u to vrijeme rodene “filozofije glumice”, te šesti put da bi kritički obuhvatila teorijske preoblake neutaživo interpretativnog *Orlanda V. Woolf* kojega je kao i *Euridikine osvrte* nužno čitati.